

FILMI POSNETI NA SLOVENSKEM (OZEMLJU)

DO L. 1918

Pričujoča (začasna) filmografija filmov posnetih na Slovenskem do l. 1918, temelji na podatkih zbranih iz več različnih virov. To so predvsem podatki iz sočasnih časopisov (članki in oglasi), podatki iz sočasne strokovne periodike, ohranjeni dokumenti (filmski plakati) in maloštevilne kopije filmov ali delov le-teh, ki se nahajajo v filmskih arhivih.

Uporaba večjega dela virov (podatki iz časopisov) ima precej pomanjkljivosti: podatki o filmih so nezanesljivi, isti film se pojavlja pod različnimi naslovi, podatki o producentu in snemalcih so nenatančni, kar lahko povzroči prenaplajene zaključke o posameznih filmih.

Nadaljnje proučevanje bo vsekakor popravilo in dopolnilo pričujočo filmografijo, ki jo imenujem začasna, ker upam, da bo le izhodišče za nadaljnje raziskovanje. Po drugi strani pa nam tudi takšna filmografija daje grobo sliko o delovanju filmskih snemalcev na slovenskem ozemlju do leta 1918.

Naslovi filmov so povzeti po virih ali pa izvedeni iz časopisnih člankov ali opisov vsebine filma. Naslovi povzeti po tujejezičnih virih so prevedeni v slovenščino, obenem pa je v oklepaju naveden naslov filma v jeziku originala oziroma vira. Datiranje filmov temelji na času, v katerem je bila objavljena časopisna vest ali oglas o snemanju ali prikazovanju posameznega filma, kar pa ne izključuje dejstva, da so bili nekateri od navedenih filmov posneti prej. Filmi so navedeni v kronološkem zaporedju, pri čemer naj bi bila osnovno izhodišče prva omemba prikazovanja filma. Zaradi nepopolnih podatkov pa seveda tako kronološki red kot datiranje filmov nista zanesljiva. Če so kopije filmov, ki se nahajajo v filmografiji ohranjene, je to posebej omenjeno, obenem s podatkom, kje se kopija nahaja.

1899

RAZGLEDI PO LJUBLJANI

producent — Jochann (Jean) Bläser, lastnik potujočega kinematografa „Bioscope“
snemalec — Jochann Blaäser(?)
prikazan — V potujočem kinematografu „Bioscope“ v Ljubljani, v šotoru, ki je bil postavljen v Lattermanovem drevoredu od 7. do 14. maja 1899
vir — Slovenski Narod, 13. 5. 1899 (zapis o programu Bioscopia) in

Laibacher Zeitung, 3. 5. 1899
(oglas z najavo programa).

1905

ODHOD OD MAŠE V LJUTOMERU

format — 17,5 mm
dolžina — 9 m negativ, kopija 7 m
snemalec — Karol Grossmann
hranišče — Arhiv SR Slovenije št. 7932 (negativ), AGRFT (pozitiv)
 To je prvi film, ki ga je posnel domač snemalec na ozemlju Slovenije in Jugoslavije. Ohranjen je en kader filma, ki je bil posnet iz balkona ali skozi okno. Prikazuje ulico po kateri prihajajo meščani iz cerkve, ki se nahaja na koncu ulice.
literatura — O filmu je veliko napisano, posebej monografija KAROL GROSSMANN. Slovenski gledališki in filmski muzej, Ljubljana 1985.

SEJEM V LJUTOMERU

format — 17,5 mm
dolžina — 19,5 m (negativ), 18,5 m (pozitiv)
snemalec — Karol Grossmann
hranišče — Arhiv SR Slovenije št. 7932 (negativ), AGRFT (pozitiv)
 To je drugi film, ki ga je posnel Grossmann. Ohranjeni so trije kadri, posneti na semanju dan na glavnem trgu v Ljutomeru (najverjetneje decembra 1905).
literatura — Kot za film Odhod od maše v Ljutomeru

1906

NA DOMEČ VRTU

format — 17,5 mm
dolžina — 24 m (negativ)
snemalec — Karol Grossmann
hranišče — Arhiv SR Slovenije št. 7932
 To je tretji in obenem zadnji film, ki ga je posnel Grossmann. Ohra-

literatura

1908

MOST V SOLKANU (Die Brücke von Solkano / in der Neche von Görz)

producent — Salvatore Spina, Trst (?)
snemalec — (?)
prikazan — Kinematograf Edison v Pulju 19. 6. 1908
vir — Polaer Tagblatt, Pula, 19. 6. 1908
 Drukih podatkov o filmu za sedaj ni.

1909

LJUBLJANA (Slavnostni dnevi Slovenskega delavskega pevskega društva Slavec)

dolžina — 156 m (originalna dolžina filma preko 200 m)
producent — Premiat: ditta S. Spina, Trst (po naročilu A. Deghengija iz Ljubljane, ki je bil lastnik kinematografov Pathe in Ideal)
snemalec — snemalci podjetja Premiat ditta S. Spina
hranišče — Jugoslovanska kinoteka v Beogradu (št. 5135) in Arhiv SR Slovenije (št. 12 6925 in 11 6927)
prikazan — v „kinematografih „Ideal“ in „Pathé“ v Ljubljani od 9. do 13. julija 1909, kasneje pa tudi v Trstu in Pragi.
 Film je bil posnet v Ljubljani 27. in 28. junija 1909 ob 25-letnici slovenskega delavskega pevskega druš-

tva Slavec. Film je bil sestavljen iz naslednjih sekvenc:

1. Panorama Ljubljane posneta z Gradu (severni del)
2. Mestni trg
3. Prihod Hrvatov in Tržčanov
4. Panorama mesta iz kupole Narodnega doma
5. Ljubljanski grad
6. Marijin trg (Prešernov trg)
7. Sprevod
8. Zbirališče pevskih društev pred magistratom
9. Pozdrav župana Hribarja
10. Veselica v Zvezdi
11. Gojenke iz Mladike, ki strežejo
12. Paviljoni in v njih žene v narodnih nošah

vir — Osnovni podatki o filmu so iz dela Janka Travnja, Pregled razvoja kinematografije pri Slovencih. Film 1952 št. 5 str. 15—16

literatura — Film se često omenja v zgodovini jugoslovanskega filma, najpopolneje pa ga je obdelal Ivan Nemanic v članku Ob 70-letnici slovenskega dokumentarnega filma „Ljubljana“ iz leta 1909, Dokumenti Slovenskega gledališkega in filmskega muzeja, 1979 št. 33 str. 223—228.

Opomba — V nekaterih tekstih je film napačno datiran z letnico 1908 (kot Film o Ljubljani) in pripisovan Pathéjevim snemalcem. Do sedaj nimamo nobenih podatkov o filmu iz leta 1908, iz česar sklepamo, da je bil mišljen zgoraj navedeni film (prikazan v kinematografu Pathé).

1911

OD TRSTA DO PORTOROŽA (Von Triest nach Portorosa)

producent — Eclipse (München ali podružnica na Dunaju)

dolžina — 132 m
vir — Rubrika „Novi filmi“ v časopisu Oesterreichischer Komet, Dunaj, 19. 12. 1911 (Brez natančnejših podatkov o filmu.)

1912

NADVOJVODA LEOPOLD NA ALPSKIH DIRKAH V PORTOROŽU (Erzherzog Leopold Salvator bezucht anläsich der Alpenfahrt Portorosa)

producent — Sascha Filmfabrik, Dunaj
snemalec — ?
prikazan — Na Dunaju 21. 6. 1912
— Fritz Walter, Dokumentarfilme aus Oesterreich 1909—1914, Dunaj 1980.

Tržaški Avtomobilski klub je v času avtomobilskih dirk čez Alpe, preko Trsta in Slovenije, organiziral za udeležence dirk, med katerimi je bil tudi nadvojvoda Leopold, izlet z ladjo v Portorož, na pomorsko razstavo. Lastnik „Sacsha Filma“ grof Aleksander-Sacsha Kolowrat je bil strasten avtomobilist, torej ni izključno, da je sam posnel ta film.

PROSLAVA ŠTIRISTOLETNIČE MARIJINEGA PRIKAZOVANJA V STRUNJANU (PRI PIRANU) (Le feste del IV. centario dell'apparazione di S. Maria di Strugnano presso Pirano)

producent — ?
snemalec — ?
prikazan — V „Porečkom kinematografu“ v Poreču 21. 9. 1912
vir — Plakat s programom kinematografa, ki ga hrani Zgodovinski arhiv v Pazinu. (Natančnejših podatkov o filmu ni.)

NA OBALAH ISTRE (An Istriens Getaden)

producent — Dramagraph, Dunaj
snemalec — ?
prikazan — Na Dunaju 13. 12. 1912
vir — „Oesterreichischer Komet, Dunaj, 23. 11. 1912?
V opisu filma piše, da se v filmu vidijo deli Istre, Koper, Portorož in Piran.

1913

POSTOJNSKA JAMA (Adelsberger Grotte)

producent — Sascha Film, Dunaj
snemalec — ?
prikazan — V kinu „Edison“ v Pulju, novembra 1913.
vir — „Polaer Tagblatt“, Pulj, 16. 11. 1913.

1914

ZIMA NA ŠTAJERSKEM (Winter im Steiermark)

producent — Sascha Film, Dunaj
snemalec — ?
vir — Seznam filmov podjetja Sascha Film v Avstrijskem filmskem arhivu (Oesterreichisches Filmarchiv) na Dunaju.
Ker ni opisa vsebine filma, ni gotovo, da je film sneman tudi pri nas.

OD TRSTA DO LJUBLJANE (Von Triest nach Laibach)

producent — Philipp und Pressburger, Dunaj
snemalec — ?
vir — Seznam filmov št. 22, „Wiener Zentral Vorfürung“ Dunaj, 12. 10. 1914, „Die-Filmwoche“, Dunaj, 25. 10. 1914
Natančnejših podatkov o filmu ni.

DVORNA KOBILARNA V LIPICI

(Das k. k. Hof-Gestüt in Lipizza, Le Haras Imperial de L'empereur d'Autriche (Lipizza))

dolžina — 98 m
producent — Sascha Film, Dunaj (Distributor za Francijo „Pathé“)

slovenski film

snemalec — ?
vir — „Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 26. 4. 1914, „Le Courier Cinematographique“, Paris, leto 1914.
Natančnejših podatkov o filmu ni.

BLEDA NA KRANJSKEM (Veldes in Krain)

dolžina — 50 m
producent — Prager Film (Distribucija dr. Ernest Horowitz, Dunaj)
vir — „Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 29. 11. 1914 (poseben oglas), „Wiener Zentral Vorfürung“, Dunaj, 23. 11. 1914
Natančnejših podatkov o filmu ni.

ČUDOVITI KRAŠKI SVET (Die Wunderwelt des Karstes)

dolžina — 160 m
producent — Jupiter-Film, Dunaj
snemalec — ?
vir — Fritz Walter, „Dokumentarfilme aus Oesterreich 1909—1914, Dunaj, 1980.

1915

ČRNOVOJNIK

dolžina — trije prizori
producent — ?
snemalec — ?
prikazan — V kinu „Central“ v zgradbi Slovenskega narodnega gledališča, 1. 5. 1915
vir — Janko Traven, Pregled razvoja kinematografije pri Slovencih. Film 1952, št. 9 str. 30—31
O filmu ni drugih podatkov, razen navedbe „... velika patriotska slika v treh dejanjih iz življenja in bojev naših črnovojnikov na jugu...“. „Črnovojniki“ so bili pripadniki specialnih (dobrovoljcev) enot avstroogrsk vojske. V tej formulaciji ni jasno ali je bil film igran ali dokumentaren. Prav tako ne vemo ali film govori o slovenskih ali avstrijskih črnovojnikih?

VOJNA NA SOČI IN V KARNIJI (La guerra sull'Isonzo e nella Carnia)

dolžina — tri enote
producent — Filmska sekcija Italijanske kraljevske vojske (Sezione Cinematografica del Reale Esercito Italiano)
snemalec — ?
vir — „Gornale d'Italia“, Rim, 30. 12. 1915.
V časopisu so natančno opisani vsi trije deli filma.

1916

PORUŠENA GORICA (Der zerstörte Görz)

producent — Sascha Film, Dunaj
snemalec — ?
vir — „Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 13. 2. 1916. (Oglas za distributerje.)
Natančnejših podatkov o filmu ni.

BOMBADIRANJE GORICE

(Verjetno je to isti film, kot ga navajamo zgoraj (Porušena Gorica), samo da so ga prikazovali pod drugim naslovom.)

producent — Sascha Film?
snemalec — ?
prikazan — V Splitu v maju l. 1916
vir — „Narodni list“, Split 13. 5. 1916 (navajam po delu Duško Kečkemet: Počeci kinematografije i filma u Dalmaciji, Split 1969, str. 131)

OSVAJANJE GORICE (La presa di Gorizia)

producent — ?
snemalec — Luca Comerio
hranišče — Film se nahaja v Institutu Luce (Institutu Luce) v Rimu, v III. roli filma „Vojna 1915—1918“ Guerra 1915—1918).
vir — Katalog Instituta Luce.

BITKA ZA GORICO (La battaglia di Gorizia)

vir — To je isti material kot za gornji film — Katalog Instituta Luce (Po katalogu je to filmski material, v tretji roli filma Vojna 1915—1918, in je jasno da se film vodi pod dvema naslovoma.)

LJUBLJANA PO BOMBARDIRANJU LAŠKIH LETALCEV 1916

producent — Sascha — Messter žurnal
snemalec — ?
prikazan — Ljubljana, kino „Central“
vir — Janko Traven, Pregled razvoja kinematografije pri Slovencih. Film 1952, št. 9 str. 31
Natančnejših podatkov o filmu ni.

1917

TRI BITKE NA SOČI (Die drei Isonzo-Schlachten)

producent — Sascha-Mester žurnal
snemalec — ?
vir — Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 26. 5. 1917

DESETA BITKA NA SOČI (Die zehnte Isonzo-Schlascht)

producent — Sascha Film, Dunaj
snemalec — V oglasu je navedenih 14 snemalcev

vir

— „Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 9. 6. 1917 (Oglas za prodajo filma)

Glede na oglas je vsebina filma sledeča: odbijanje sovražnega napada, piloti, ki stražijo Jadran (posnetek iz aviona), cesar pri naših junakih, topovski ogenj.

DVANAJSTA BITKA ZA SOČO (Die 12-te Isonzoschlascht)

dolžina — 5 delov
proizvodnja — Foto-filmska služba nemške vojske (Bild-und Filmamt), Berlin
snemalec — ?
vir — Kinematographische Rundschau, Dunaj, 12. 11. 1917.
Natančnejših podatkov o filmu ni.

BOJ NA SOČI (La guerre sur l'Isonzo)

producent — Nordisk Film, Kopenhagen
snemalec — ?
vir — Le Courier Cinematographique, št. 37, Paris 1917 (kratka vest o tem, da je Nordisk Film snemalo film po naročilu avstrijskih oblasti)

PRIHOD CESARJA KARLA I. V PONOVO OSVOJENO GORICO (Der Einzug Sr. Majestät Kaiser I. im eiedereroberten Görz)

producent — ?
snemalec — ?
vir — „Kinematographische Rundschau“, Dunaj, 10. 10. 1917 (Oglas za prodajo filma). Filma daje v prodajo „Kino Urania“ iz Olomouca na Češkem.

PRIHOD CESARJA V GORICO (Die Einzug unsere Kaisers in Görz)

producent — ?
snemalec — ?
vir — „Kinematographische Rundschau“, Dunaj 10. 10. 1917 (Oglas za prodajo filma). Glede na to, da je v prodaji „... popolnoma nova kopija...“, ni natančnejših podatkov o filmu. Lahko je to isti film, ki se nahaja pod gornjim naslovom ali pa sta dva filma o istem dogodku.

OBISK CESARJA KARLA V LJUBLJANI

producent — Sascha-Mester
snemalec — ?
prikazan — ?

1918

(Karst Gegend)

producent — ?
snemalec — ?

prikazan — V kinematografu pri „Vinovi lozi“ v Vršcu 10. 3. 1918

vir — Plakat s programom kinematografa pri „Vinovi lozi“ v zbirki

REKAPITULACIJA (TABELARNI PREGLED)

Leto	Dokumentarni filmi		Igrani filmi
	tuji	domači	
1896			
1897			
1898			
1899	1		
1900			
1901			
1902			
1903			
1904			
1905		2	
1906		1	
1907			
1908	1		
1909	1		
1910			
1911	1		
1912	3		
1913	1		
1914	5		
1915	2		
1916	4		
1917	7		
1918	2		
skupaj	29	3	

ZAKLJUČEK

Ko danes (oktobra 1986) pregledujem tabelarni pregled filmskih snemanj in filmov snemanih na Slovenskem do l. 1918, ugotavljam, da imamo veliko več tujih snemalcev, čeprav še nimamo vseh podatkov. Prepričan sem, da bomo lahko napolnili praznine z novimi podatki posebno glede prisotnosti tujih snemalcev dokumentarnih filmov na slovenskem ozemlju. Ne izključujem možnosti, da so tudi nekateri igrani avstrijski filmi ali odlomki filmov bili posneti v Sloveniji (v času I. svetovne vojne). Mislim pa, da ni upanjada bi odkrili nove pionirje domačega filma, ker jih — iz objektivnih razlogov — ni bilo.

Ceprav nepopolna, pa ta filmografija le izpolnjuje dve funkciji, po eni strani daje pregled filmov snemanih na Slovenskem ozemlju do l. 1918 za katere do sedaj vemo, po drugi strani pa daje vpogled bodočim generacijam raziskovalcev, do kam je prišlo raziskovanje našega filma.

Dejan Kosanović